

COVID-19 PANDEMİSİNİN YAŞLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ELDERLY

Arş. Gör. Hilal AKMAN DÖMBEKÇİ ¹

Dr. Öğr. Üyesi Şerife GÜZEL ²

Arş. Gör. Dr. Seda UYAR ³

Reference: Akman Dömbekci, H., Güzel, Ş. & Uyar, Ş. (2020). "Covid-19 Pandemisinin Yaşlılar Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, Vol:6, Issue:24; pp:1114-1124.

ÖZET

Tüm dünyaya yayılan Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi olarak kabul edilmiştir. Covid-19 pandemisi, tüm dünyada milyonlarca insanın enfekte olmasına ve çok sayıda kişinin yaşamını kaybetmesine neden olmuştur. Özellikle yaşlılar, COVID-19 virüsü sebebiyle hayatını kaybetme riski yüksek olan kırılgan bir gruptur. Bu çalışmada Covid-19 salgınının ortaya çıkması sonucu maruz kaldığımız pandemi günlerinde toplumun dezavantajlı gruplarından olan yaşlılar açısından durumun çok yönlü değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de ve Dünya'daki yaşlı nüfusun durumu, Covid-19'un yaşlılar üzerinde etkisi ve yaşlılara yönelik öneriler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, Covid-19 virüsünden olumsuz etkilenen yaşlı bireylere yönelik önlemlerin daha detaylı incelenerek salgının sosyal ve psikolojik etkilerinin de ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Yaşlılar her açıdan değerli olmakla birlikte yalnızca fizyolojik açıdan korunmaları yeterli görülmemektedir. Pandemi süresince sosyal ve psikolojik açıdan destekleyici uygulamaların da planlanması ve hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Yaşlılık, Sağlık

ABSTRACT

The World Health Organization (WHO) has accepted Covid-19 which has spread around the world, to be a pandemic. The Covid-19 pandemic has caused millions of people worldwide to get infected and many people to die. Especially the elderly are a fragile group with a higher risk of dying due to the COVID-19 virus. This study aimed to evaluate the Covid-19 pandemic on the elderly, who are among the disadvantageous groups in society, in a multi-directional way. In line with that purpose the study approached the condition of the elderly population in Turkey and in the world, impact of the Covid-19 on the elderly and recommendations for the elderly, in detail. As a result, the study stressed the necessity of examining the measures aimed at the elderly individuals who are affected by the Covid-19 virus negatively, in detail and approaching the social and psychological impacts of the pandemic as well. The elderly are valuable in every respect and it is not adequate to protect them only physiologically. It is also important that socially and psychologically supportive applications be planned and put into practice throughout the pandemic process.


Key words: COVID-19, Elderliness, Health

1. GİRİŞ


İlk kez karşılaşılan Covid 19 virüsü hakkında yeni bir literatür oluşurken görüldüğü yaş grupları ve yayılışı dikkate alındığında; tıbbi boyutun yanısıra sosyokültürel, etik, hukuk, eğitim, turizm, ekonomi, tarım, halk sağlığı gibi çok boyutlu etkilere sahip görülmektedir. Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemisinin insandan insana bulaştığı, özellikle yaşlı yetişkinlerin bu enfeksiyona daha duyarlı olduğu ve hastalık semptomlarını ağır yaşadığı, görülme sıklığı ve ölüm oranlarının özellikle 65 yaşından sonra arttığı bilinmektedir. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi haftalık surveyans verisine göre Covid 19 enfeksiyonu nedeniyle ölümlerin % 89'u 65 yaş ve üstü kişilerde görülmektedir.

Günümüzde insanlar COVID-19 pandemisi ile birlikte teknolojinin ve dijitalleşmenin sunduğu imkânlardan daha fazla yararlanır olmuştur. İş, eğitim, günlük aktivite, alışveriş ve iletişim gibi birçok noktada çözüm internet ağları olmuştur. Küreselleşen ve giderek dijitalleşen dünyada öncelikle genç ve


¹ Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Konya/Türkiye

 0000-0003-0089-860X

² Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Konya/Türkiye

 0000-0002-4141-9110

³ Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Ankara/Türkiye

 0000-0001-8051-8464

orta yaş gruplarının teknolojiye büyük oranda adapte olarak yaşamını sürdürmeyi başardığı ifade edilebilir. Ancak yaşlılar, pandemi döneminde hem COVID-19 açısından “risk grubu”na dâhil olmaları, hem de teknolojik imkânları kullanmakta zorlanmaları sebebiyle dezavantajlı hale gelmişlerdir (Aktürk 2020).

Bu çalışmada pandeminin yaşlılar üzerindeki etkilerini incelemek, değerlendirmek ve sorunlara çözüm önerileri geliştirmek hedeflenmiştir. Bu amaca yönelik olarak çalışma içerisinde öncelikle; COVID-19 hakkında bilgi verilmiş, risk grupları tanımlanmış ve yaşlıların demografik yapısı hakkında gerekli bilgiler sunulmuştur. Daha sonra COVID-19’un yaşlılar üzerindeki fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik etkilerinden söz edilmiştir. Son kısımda ise Covid-19’un olumsuz etkilerinden yaşlıları korumak, sosyal, psikolojik ve fiziksel sağlıklarını iyileştirmek adına öneriler sunulmuştur.

2. COVID-19 PANDEMİSİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2019 yılının sonlarında Çin’in Vuhan kentinde insanlar üzerinde belirti göstererek ortaya çıkan hastalığa yeni koronovirüs hastalığı, bu hastalığa sebep olan virüse ise COVID-19 virüsü adı verilmiştir. Bu hastalık insanlarda ateş, öksürük ve nefes darlığı semptomlarıyla kendini göstermiştir (Sağlık Bakanlığı 2020). Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi farklı hastalıklara sebep olan koronovirüsler de mevcuttur (Channappanavar ve Perlman 2017: 530). Covid 19 virus ailesinin üyelerinden sadece biridir.

COVID-19 virüsü ilk olarak Çin’de bir hayvan pazarında tespit edilmiştir. Bu hastalığın vahşi hayvanların insanlar tarafından tüketilmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. COVID-19 virüsü memeli hayvanlar dâhil olmak üzere tüm insanları olumsuz etkileyebilmektedir. Koronovirüsler gözle görülemeyecek kadar küçüktür. Hastalık insandan insana hapsirik ya da öksürük sırasında ortaya çıkan damlacıkların solunmasıyla bulaşmaktadır. Dokunma ile virüsün eller yoluyla burna, göze ve ağıza götürülmesi ile de bulaştığı bilinmektedir. Virüsün belirtileri bazı grip belirtileriyle uyuşsa da bu hastalığın ağır hastalıklara ve ölümlere sebep olduğu gözlenmiştir (Karcıoğlu 2020: 65). Pandemi bir kıtaya, dünyanın büyük bir kısmına ya da tüm dünyaya yayılan, insanlarda ya da hayvanlarda ciddi hastalıklara ve ölümlere sebep olan hastalıklara verilen genel addır (Aslan 2020: 35). COVID-19 virüsü de Çin’de ortaya çıkarak küreselleşen dünya düzeninde kısa sürede diğer ülkelere yayılmıştır. Bu sebeple COVID-19 pandeminden söz edilir olmuştur. 11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 salgınına pandemi ilan etmiştir (WHO 2020).

Hastalığın önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için birçok ülkede çeşitli önlemler alınmıştır. Maske takma zorunluluğu, konser-tiyatro-düğün vb gibi organizasyonların yasaklanması, sokağa çıkma yasağı, şehirlerarası yolculuk yasağı gibi ülkeye ya da bölgeye özgü kurallar getirilmiştir (Üstün ve Özçiftçi 2020:146). Genel olarak bu önlemler hastalığın yayılmasını yavaşlatsa da kesin bir çözüm sağlamamıştır. 2020 Kasım ayı itibarıyla COVID-19 virüsüne bağlı hastalığın tüm dünyada artma eğiliminde olduğu bilinmektedir. 2020 Kasım ayı itibarıyla COVID-19 virüsü Dünya’da 49.727.316 kişinin hastalanmasına, 1.248.373 kişinin ise ölümüne sebep olduğu bilinmektedir (WHO 2020a).

Türkiye’de ilk COVID-19 vakası 11 Mart 2020 de tespit edilmiştir. 17 Mart 2020 de ise virüsün sebep olduğu hastalık dolayısıyla Türkiye’de ilk insan ölümü gerçekleşmiştir. 11 Mart 2020’den 14 Kasım 2020 ye kadar Türkiye’de toplam koronovirüs hasta sayısı 407.939’dır. İyileşen hasta sayısı ise 348.804’dır. Vakaların 11.326’sı ise ölümle sonuçlanmıştır (Sağlık Bakanlığı 2020).

3. COVID-19 RİSK GRUPLARI

COVID-19 virüsünün sebep olduğu hastalıkla mücadelede bağışıklık sisteminin önemli olduğu bilinmektedir (Bakan ve ark. 2020: 141). Düşük bağışıklık sistemine sahip olanlar, kronik rahatsızlığı bulunanlar ve yaşlılar üzerinde Covid-19 virüsüne bağlı hastalık ağır seyretmektedir. Risk grubu olarak ifade edilen bu grup insanlarda virüsün öldürücülük etkisi de yüksektir (CDC COVID-19 Response Team 2020:4; Kartal ve diğ., 2020:151). Hem hastalık seyrinin şiddeti hem de ölüm hızının hiçbir sebep olmaksızın yaşlılarda ölümle sonuçlandığı belirtilmektedir (38). Nitekim pandemi olarak ilan edilen Covid 19 virüsünün yayılımı ile özellikle bağışıklık sistemlerinin zayıf olmasından dolayı yaşlıların daha çok etkilendiği gözlemlenmektedir (HASUDER, 2020; Yasin, 2020: 427). Çin’de elde edilen veriler de, yaşlı yetişkinlerin, özellikle ciddi sağlık sorunları olanların gençlere göre COVID-19 ile

ilişkili hastalık ve ölüm riskinin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Zhonghua 2020:149). ABD’ de 226 COVID-19 hastası ile yapılan bir araştırmada ise COVID-19 nedeniyle gerçekleşen ölümlerin %80’i 65 yaş ve üzerinde görülürken en yüksek mortalite yüzdesi de 85 yaş ve üzerinde görülmektedir (Bialek ve diğ., 2020).

COVID-19 ile ilişkili ölümlerin önemli bir kısmını da şeker hastalığı, kalp hastalığı, hipertansiyon, kronik akciğer hastalığı, kronik böbrek hastalığı gibi hastalıklara sahip olan kişiler oluşturmaktadır (Uyaroğlu, 2020). Yaş faktöründen bağımsız olarak hastalığın daha şiddetli geçirilmesi ve vaka ölüm hızının yüksek olması kronik rahatsızlığa sahip bireylerin önemli bir özelliğidir (Ataç ve diğ., 2020: 6). Yapılan birçok araştırma bu hastalıkların enfeksiyonun seyri ve mortalitesinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Grassell ve diğ., 2020; Porcheddu ve diğ., 2020; Richardson ve diğ., 2020; Kimball ve diğ., 2020)

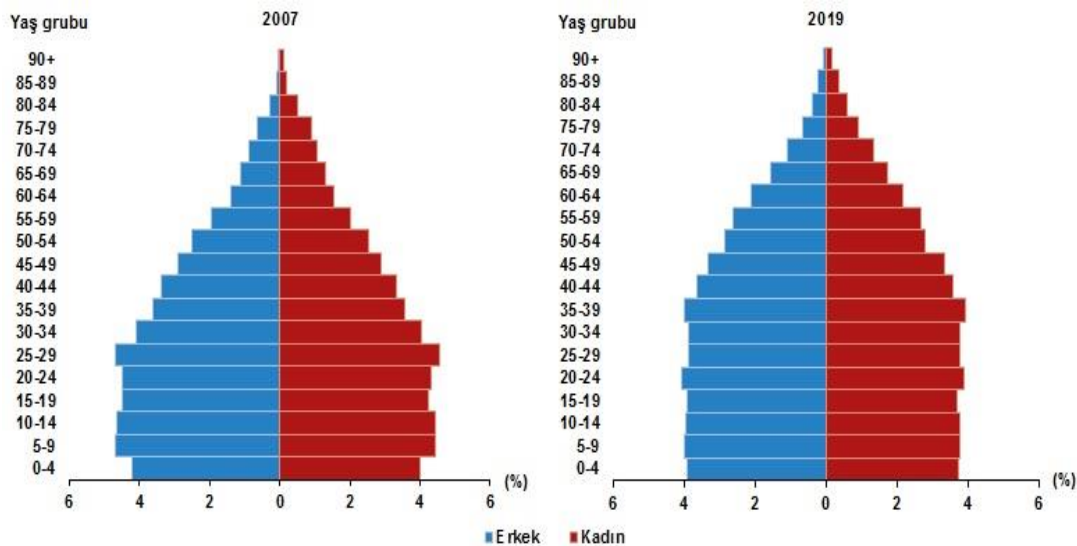
Genç nüfusta dahi hastaneye yatışta önemli bir faktör olarak görülen obezitenin artış prevalansı göz önünde bulundurulduğunda pandemi sürecinde bağımsız bir risk olarak düşünülmektedir (Dietz ve Santos-Burgoa, 2020; WHO, 2020). Bununla birlikte sigara içenlerin de COVID-19 sürecinde diğer bir risk grubu içerisinde yer almaktadır (Morbidity and Mortality Weekly Report, 2020).

COVID-19 pandemisi’nde Meslek Hastalığı Tanı Kılavuzu’na (2019) göre sağlık çalışanları da diğer önemli bir risk grubu olarak görülmektedir. Sağlık çalışanlarının mesleki maruziyetleri gereği enfekte olmaları muhtemel görülmektedir.

4. COVID-19 VE YAŞLILIK

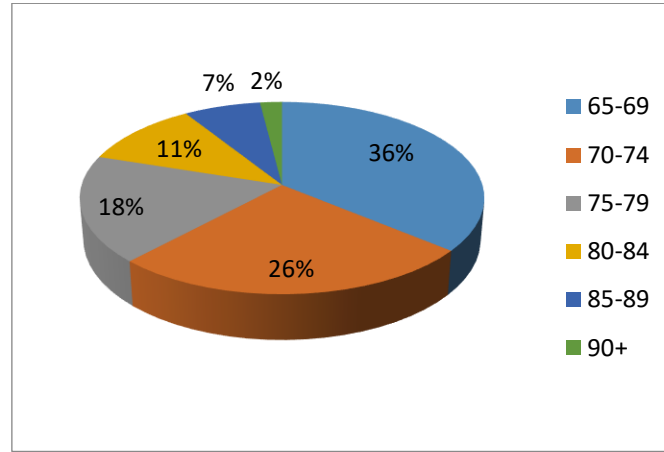
Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO [World Health Organization]) göre önceden 60 yaş üstü yaşlılık olarak kabul etmiştir. Daha sonra revize edilmiş ve 65 yaş ve üzeri kronolojik olarak yaşlı kabul edilmiştir. Buna göre 65-74 yaş arası genç yaşlılık, 75-84 yaş arası orta yaşlılık, 85 ve üstü ise ileri yaşlılık olarak değerlendirilmiştir (WHO, 1972; WHO, 1984).

Yaşlılık fizyolojik, psikolojik, sosyal, kronolojik ve ekonomik yönleri olan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Dünyada doğum oranındaki düşüş ve yaşam standartlarının iyileşmesine bağlı olarak yaşlılıkta beklenen yaşam sürelerinin uzaması ile birlikte yaşlı nüfus giderek artmaktadır (Beğer ve Yavuzer, 2012: 1; Yerli, 2017: 1278; Karakuş, 2018:20;). Burada artan yaşlı nüfus verileri ile birlikte ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.



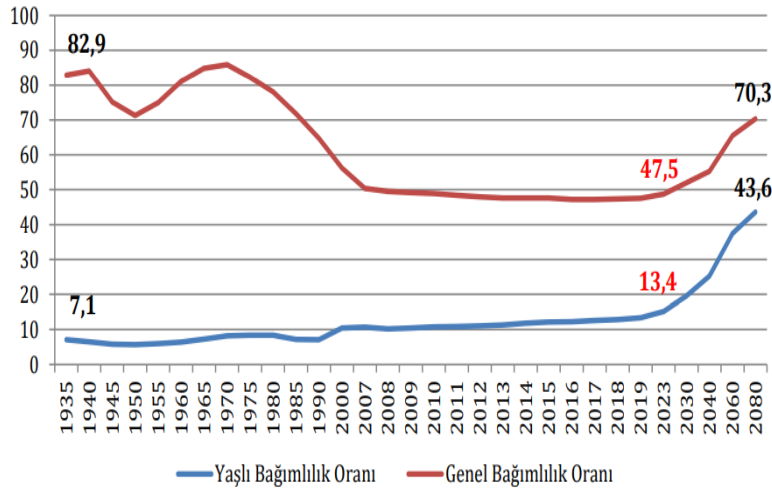
Şekil 1. Nüfus piramidi, 2007, 2019
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2020

Yukarıdaki nüfus pramidi incelendiğinde, Türkiye'nin 2007 ve 2019 yılı nüfus piramitleri karşılaştırıldığında, doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalmaya bağlı olarak, yaşlı nüfusun arttığı ve ortanca yaşın yükseldiği görülmektedir.



Şekil 2. Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı
Kaynak: Aile ve Çalışma Bakanlığı, 2020

Yukarıdaki grafiğe göre nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 90 yaş üzeri için %2, 85-89 yaş arası %7, 80-84 yaş arası %11, 75-79 yaş arası %18, 70-74 arası %26, 65-69 yaş arası %36 olarak elde edilmiştir.



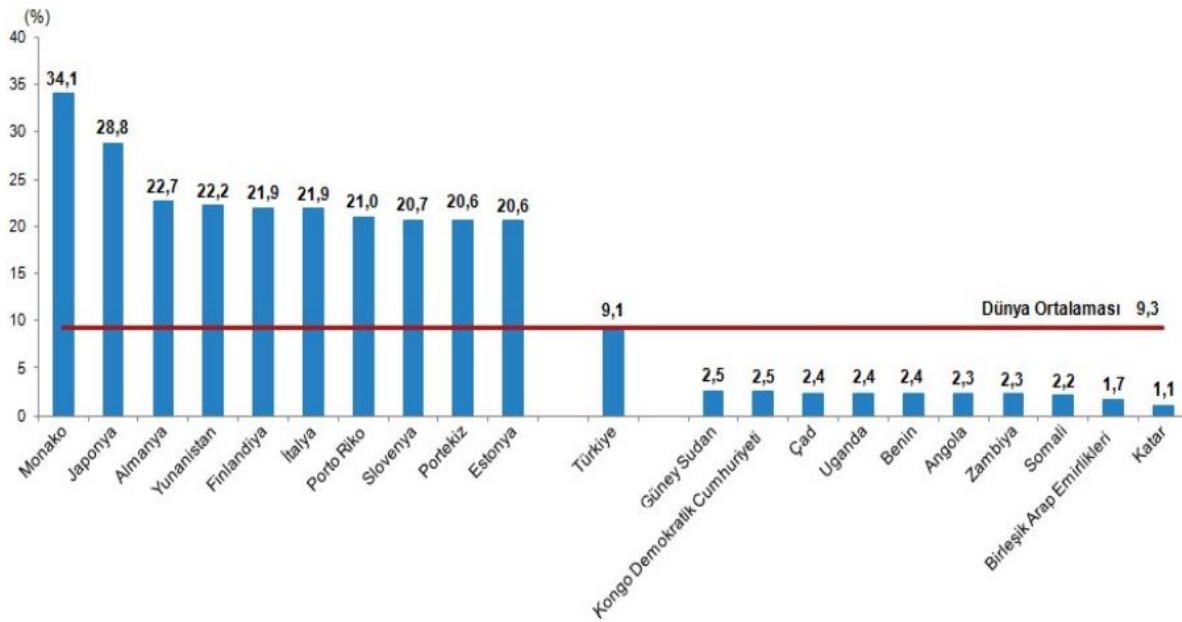
Şekil 3. Yıllara Göre Yaşlı Bağımlılık Oranları
Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Bağımlılık oranı, çalışma çağındaki bireylere bağımlı olan nüfusun bilgisini vermektedir (Gündoğan ve Biçerli, 2003: 10). Yaşlı bağımlılık oranı ise 65 yaşın üstündeki yaşlıların, çalışma çağındaki (15-64 yaş arası) nüfusa bağımlılığı olarak belirtilmektedir (Işığışık, 2014: 22-23). Bu oran yukarıdaki grafiğe göre ülkemizde 2019 yılında %13,4'e yükselmiştir. Genel bağımlılık oranı ise %47,5 olarak verilmektedir. Genel bağımlılık oranının içinde çocuk bağımlılığı da bulunmaktadır.



Şekil 4. Tek Başına Yaşayan Yaşlı Nüfus Oranı, 2019
Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Türkiye'de bulunan 7 milyon 550 bin 727 yaşlının 1 milyon 373 bin 521'ini tek başına yaşayan yaşlı bireylerden oluşmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020). Şekil 4'e göre, ülkemizde 2019 yılında toplam yaşlı nüfus içerisinde tek başına yaşayan yaşlıların oranı %18,2 olmuştur. Tek başına yaşayan yaşlıların %75,7'sini kadınlar, %24,3'ünü ise erkekler oluşturdu.



Şekil 5. Yaşlı Üfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 Ülke, 2019

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Nüfus tahminlerine göre 2019 yılı için dünya nüfusunun 7 milyar 604 milyon 656 bin 633 kişi, yaşlı nüfusun ise 703 milyon 711 bin 487 kişi olduğu tahmin edilmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020). Bu tahminlere göre dünya nüfusunun %9,3'ünü yaşlı nüfus oluşturmaktadır. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla %34,1 ile Monako, %28,8 ile Japonya ve %22,7 ile Almanya olmuştur. Türkiye, 167 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır.

Covid 19 pandemisinde de özellikle yalnız yaşayan yaşlıların bu süreçten daha çok etkilendikleri görülmektedir. TÜİK verilerine bakıldığında yalnız yaşayan yaşlı bireylerin hane sayısının, en az bir yaşlı bulunan hane sayısına oranı %24,3'tür (TÜİK, 2019). Bu süreçte tek başına yaşayan yaşlıların pek çok ihtiyacını karşılayamamasına ve onların başkalarına muhtaç olmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bu durum yaşlıları fizyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik gibi pek çok açıdan etkilemektedir (Varışlı ve Gültekin, 2020:1231). Yaşam süresini belirleyen en önemli faktör genetik olmasına karşın yaşam tarzı, çevresel faktörler, hastalıklar, sahip olunan fiziksel koşullar da yaşam süresinin belirlenmesinde etkili olabilmektedir.

5. COVID-19'UN YAŞLILAR ÜZERİNDE ETKİSİ

COVID-19 pandemisinin yaşandığı günümüzde risk grupları olarak ifade edilen bazı grupların çeşitli şekillerde süreçten etkilendiği bilinmektedir (İnce 2020: 187). COVID-19 pandemiden korumak amacıyla alınan önlemler ve kısıtlamalar yaşlılar üzerinde birçok etkileri de beraberinde getirmiştir.

5.1. Fizyolojik Etkileri

Yaşlılıkla ilgili yapılan çalışmaların pek çoğunda, yaşlılığın fizyolojik boyutunun ele alındığı görülmektedir (Taşdelen, 2020: 879). Çünkü yaş ile birlikte ortaya çıkan bazı fizyolojik değişimler yaşlı bireylerin hayat standartlarını olumsuz etkilemektedir. COVID-19 salgınına da bakıldığında en çok etkilenen bireylerin 65 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. (Çukur ve diğ., 2020: 28).

Özellikle yaşlılar, yaşlanma ve ortaya çıkan diğer sağlık sorunlarıyla birlikte fizyolojik değişikliklerden kaynaklı olarak daha sık enfekte olmaktadır (Li ve diğ., 2020). Ayrıca bağışıklık sistemi yaşlandıkça, enfeksiyonlara karşı artan duyarlılık da söz konusu olmaktadır (Agarwal ve Busse, 2010) ve bu enfeksiyonlar 65 yaş üstü bireylerin pek çoğunda ölümle sonuçlanmaktadır (Mody ve diğ., 2014).

Bununla birlikte biyolojik yaşlanma ile birçok kronik hastalığın da ortaya çıkması enfeksiyonların ölümcül vakalarla sonuçlanmasına neden olmaktadır (Mody ve diğ., 2014).

Yaşlıların pandemi sürecinde sokağa çıkamamaları, hareketsiz kalmaları fizyolojik gerilemelerine neden olmuştur (Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNFPA).

5.2. Psikolojik Etkileri

Yaşlıların fiziksel sağlık sorunlarının artması ile psikolojik yükü de ağırlaşmaktadır. Bunun sebebi bireylerin ruhsal durumunun fiziksel sağlıktan doğrudan etkilendiği gereçğidir (Richard ve Loura, 2020). COVID-19 salgınından en çok etkilenen kesimin yaşlılar olduğu göz önüne alındığında, içinde bulunulan bu belirsiz durum kişide stres, korku, kaygı, depresyon ve tedirginlik gibi ciddi psikolojik durumlara sebep olmaktadır (Oflaz, 2020).

Pandemi sürecinde yalnız yaşayan yaşlı bireylerin sosyal mesafeden dolayı birçok ihtiyaçlarını karşılayamaması onları başkalarına muhtaç hale getirmiştir. Bu durum onları psikolojik ve sosyal olarak oldukça fazla etkilemiştir (Varışlı ve Gültekin, 2020:1231).

Sağlıksız bilgiler ve Covid-19 kaynaklı ölüm haberlerinin sürekli 'yaşlı' vurgusuyla verilmesi ile yaşlıların psiko-sosyal olarak daha kırılgan hale gelmesine sebep olmaktadır. Yaşlı bireylerin Covid-19 salgınının karşı çok daha savunmasız olduklarının ifade edilmesi stress düzeylerini artırarak ölüm korkusu yaşamalarına sebep olabilmektedir (Türk, 2020: 39).

5.3. Sosyal Etkileri

Bilindiği üzere COVID-19 pandemisi sürecinde ülkemizde hastalığın yayılmasını önleme amaçlı bazı önlemler alınmıştır. 65 yaş üstü bireylere sokağa çıkma yasağı bunlardan sadece biridir (İçişleri Bakanlığı 2020). Öncelikle yalnız yaşayan yaşlıların günlük rutinlerinde yer alan sosyalleşme faaliyetleri kısıtlamalar nedeniyle engellenmiştir. Dışarı çıkamamaktan ve sosyal hayat kısıtlamalarından ötürü yaşlı bireylerde depresyon gözlemlenmiştir. Ayrıca akrabalık ilişkileri kapsamında değerlendirilebilecek çocuk ya da torunlarla görüşme durumu sekteye uğramış, yüz yüze iletişim kurmak ve bazı ortak faaliyetler zaruri olarak durdurulmuştur (Varışlı ve Gültekin 2020:1234). Hal böyle olunca yaşlılar üzerinde virüse yakalanma endişesi ile beraber sosyal hayatta gerçekleşen değişikliklere adaptasyon zorluğu ortaya çıkmıştır (Üstün ve Özçiftçi 2020:146).

Pandemi sürecinde sosyal açıdan yaşlıların diğer yaş gruplarına oranla daha fazla etkilenmelerinin sebeplerinden biri günümüzün teknoloji çağı haline gelmesidir. Genç ve yetişkinler sosyalliklerini belli bir oranda dijital platformlardan sürdürebilirken yaşlılar için bu durum zorlaşmaktadır (İnce 2020:188). Yapılan COVID test sonuçlarının e-devlet sistemi üzerinden takip ediliyor olması, aile hekiminden online randevu alma zorunluluğunun getirilmiş olması, hava ya da kara yolu ile seyahatlerde HES (Hayat Eve Sığar) kodu kullanımı gibi koruma yaklaşımları önleyici olduğu kadar teknoloji ile iç içe olmayan yaşlı nüfusu zor durumda bırakmaktadır.

5.4. Ekonomik Etkileri

Covid-19 salgını doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomi alanını da etkilemiştir. Bazı alanlarda üretimin durma noktasına gelmesi, küresel ticaretin sekteye uğraması, salgın döneminde evde geçirilen sürenin artması nedeniyle ihtiyaçların azalması ya da yön değiştirmesi gibi sebepler doğrultusunda genelde ülke ekonomileri özelde ise kişilerin ekonomileri etkilenmiştir (Birinci ve Bulut 2020:62). Tüm dünyanın etkilendiği bu durum karşısında yaşlılar da kuşkusuz etkilenmişlerdir. Hastalıktan korunma koşullarını sağlayacak korunaklı ev, giysi, temizlik ve hijyen maddelerine ulaşım, yeterli beslenme gibi birçok ihtiyaç sahip olunan ekonomik koşullara bağlı gerçekleşmektedir (Altın, 2019).

6. COVID-19 DÖNEMİNDE YAŞLILARA YÖNELİK ÖNERİLER

COVID-19 sağlık alanında ortaya çıkan bir problem olmasına karşın etkileri bakımından sosyal, politik, ekonomik, eğitim gibi birçok alanda sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu durumda diğer ülkelerde de olduğu gibi Türkiye'de de hem bireysel hem de toplumsal yaşamı etkileyen yeni düzenlemeleri zorunlu kılmıştır (Gencer, 2020: 37). Yüksek ölüm oranı açısından riskli olarak açıklanan 65 yaş üstü ve kronik rahatsızlığı olan vatandaşlara yönelik sokağa çıkma kısıtlaması ile yaşlı nüfus, ülkemizde sosyal

ortamlardan ayrılan ilk grup olmuştur (65 Yaş ve Üstü ile Kronik Rahatsızlığı Olanlara Sokağa Çıkma Yasağı Genelgesi, 2020). Sosyal izolasyon, pandemi dönemlerinde yaşlıları korumanın yollarından biri olarak görülmektedir. Ancak bu uygulama yaşlı bireylerin yalnızlaşmasına ya da hayati ihtiyaçlarını gidermede zorluğa sebep olmaktadır (Üstün ve Özçiftçi 2020:146; Üstün 2020:36). Geçmiş yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yaşlılara yönelik bazı uygulamalar planlanmış ve gerekli düzenlemeler yapılarak yürürlüğe girmesi sağlanmıştır (DPT 2007). Ancak hızla değişen ve dönüşen dünyada ihtiyaçlar da çeşitlenmekte ve farklılaşmaktadır. Yaşlıları korumak ve değişen sağlık, bakım ya da destek hizmeti ihtiyacına yönelik çözüme yönelik öneriler geliştirilerek hayata geçirilebileceği düşünülmektedir.

Günümüz Türkiye’inde çekirdek aile yapısının çoğunlukta olmasına rağmen geniş aile yapısının da yaygın olduğu bilinmektedir (Kasapoğlu, 2019:16). Yaşlılar genellikle aileleriyle ve çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır. Ancak yalnız yaşayan yaşlılar için pandemi dönemlerinde kullanılabilecek şekilde bakımevleri kurulabilir. Bu bakımevlerinde devlet ya da özel sektör tarafından sağlık hizmeti için sağlık personelleri, gerektiğinde ise sosyal destek vermek üzere uzman personeller tarafından hizmet verebilir. Bu ve benzer uygulamalar için politika önerileri geliştirilebilir (Altın 2020:55).

Pandemi sürecinde yaşlılarla olan fiziksel ve sosyal mesafeye dikkat etmek ve bu mesafenin yol açtığı sorunları önlemek oldukça önemlidir. İzolasyonun yarattığı yalnızlık, kaygı ve belirsizlik durumlarının uygun şekilde desteklenmesi de gerekmektedir. Bunun için ihtiyaç hisseden kişilere dini ve manevi destek verilmesi önerilebilir.

Dışarı çıkmaları kısıtlanan 65 yaş ve üstü vatandaşlar için yapılan organize yardımların ve sunulan hizmetlerin onların içinde buldukları özel durumlarının farkında olarak yürütülmesi önemlidir. Bu bağlamda birlik ve beraberliğimizi katkı sağlayan ve geleceğimize rehberlik eden yaşlıların bir emanet olarak görülmesi gerekmektedir.

Yaşlıların virüsten korunması kısıtlamalarla birlikte evde kalmaları olumlu olabilir ancak onların evinde de güvende kalabilmesi önemlidir. Dolayısıyla yaşlıların dışarı çıkmaması yanında eve gelen yakınlarının da bu konuda hassas olması gerekmektedir. Bu bağlamda yaşlıların bakımını üstlenen kişilerinde bir sorumluluk altında kendini koruması önemli görülmektedir.

Yaşlılara bakım sağlayanların da her yönden desteklenmesi önemlidir. Yaşlıların alışkın olduğu ev ortamının devamını sağlamak ve psikolojik olarak daha çok etkilenmeleri önlemek için evde yaşamını ve bakımını kolaylaştıracak önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle ailelerin desteklenmesi ve sosyal yardımların sağlanması için toplumun ve devletin önemli sorumluluğu bulunmaktadır.

Pandemi sürecine yönelik gelişmelerin ve duyuruların medya araçlarının dışında da yayılmasını sağlamak gerekmektedir. Evde sağlık hizmetlerine daha fazla ağırlık verilerek özellikle birinci basamak sağlık hizmeti ihtiyacını daha ulaşılabilir kılmak da yine yaşlılar için önemli çaba olmaktadır. Yaşlıların bu süreçte gerek fiziksel gerek zihinsel sağlıklarını koruyabilmek için çok disiplinli mücadele gerekmektedir.

7. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sağlık hizmetlerinin ve teknolojinin gelişmesi, yaşam ve çalışma koşullarındaki iyileşmeler gibi durumlar ile Dünya nüfusunun yaş ortalamasının arttığı görülmektedir. Dolayısıyla ilerleyen zamanlarda insanların başkalarına bağımlı hale gelmesi ve giderek artan hastalıklar gibi sorunlar ile karşı karşıya kalacağı düşünülmektedir (Işığışık, 2014: 22-23). Nitekim pandemi olarak ilan edilen COVID-19 salgını ile kırılgan grup olan yaşlılar süreci en zor atlatanlar olmakla birlikte salgından en fazla etkilenenler olmuştur. Özellikle küresel anlamda ekonomik, sosyal ve kültürel değişime sebep olan COVID-19 pandemisi daha çok 65 yaş üstü bireyin sağlığını olumsuz etkilemesi, diğer yaş gruplarına göre 65 yaş üstünün yaşamını yitirmesi, 65 yaş üstü bireylerin dezavantajlı olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur (Varışlı ve Gültekin, 2020:1229). Dünya Sağlık Örgütü tarafından da yaşlıların COVID-19 dahil olmak üzere ciddi enfeksiyonlara karşı özellikle duyarlı olduğu belirtilmektedir (İmai ve diğ., 2020; WHO, 2020).

COVID-19 pandemisinde ülkemizde özellikle yaşlıların bu salgından etkilenme oranını azaltabilmek için devlet tarafından bazı tedbirler alınmaktadır. Bu kapsamda özellikle yaşlıların sokağa çıkma

kısıtlamaları yaşlılarımızı korumaya yönelik atılmış önemli bir adımdır. Ancak bu durum yaşlıların fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik pek çok yönden olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Covid-19 ile mücadelede büyük ölçüde katkısı bulunan bu uygulamaların zaman geçtikçe yaşlıların ruh sağlığına, işlevselliğe ve beden sağlığına olumsuz etkilerinin olması da muhtemeldir (Courtin ve Knapp, 2017). Söz konusu sorunlar, yaşlı bireylerin toplum içinde ve toplumla uyumlu bir şekilde yaşamasına yardımcı olacak çeşitli sosyal politikalar ve psiko-sosyal hizmet uygulamaları ile önlenbilir ya da çözülebilir (Demir Çelebi ve Yukay Yüksel, 2014: 177).

Sağlık politikacıları, hükümet ve bilim kurulları Covid-19 virüsüne yönelik alınan kararlarda merkezi role sahiptir. Virüsten korunmak ve virüsün yayılmasını önleme amacıyla yaşlılara yönelik alınan kararlarda yaşlı temsilcilerine ya da yaşlı derneklerine de söz hakkı verilebilir. Böylece önlemlerin ve kısıtlamaların olumsuz etkileri azaltılmaya çalışılırken, daha gerçekçi ve etkili korumanın sağlanabileceği düşünülmektedir (Altın 2020:56).

Toplumun bir parçası olan yaşlı bireyin, bu dönemde yaşam kalitesinin korunması ve aktif bir yaşam sürmesinin sağlanması yaşlılara hizmet sunan sağlık profesyonellerinin temel görevi olmalıdır. Ayrıca gerek pandemi sürecinde gerek sonrasında yaşlıların sağlıklı kalabilmesi için DSÖ'nün benimsediği aktif yaşlanma modeli kullanılabilir. Yaşlının yaşam kalitesinin korunması ve aktif bir yaşam sürmesinin sağlanması gereklidir. Ortaya çıkan bu acil ve olandışı durumda yapılan ve yapılabilecek tüm düzenlemeler ancak bireysel ve toplumsal önlemlerle birlikte yürütüldüğünde etkili olabilecektir (Karcıoğlu, 2020: 71).

KAYNAKÇA

Agarwal, S, Busse, PJ, (2010). Innate and adaptive immunosenescence. *Ann Allergy Asthma Immunol*, 104:183.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Koronavirüs Bilgilendirme Rehberi II, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/42278/bilgilendirme-rehberi2.pdf>, 2020 (erişim tarihi;20.07.2020)

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2020). Yaşlı Nüfusun Demografik Değişimi (2020). 1-26. Erişim tarihi: 10.11.2020. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/45354/yasli-nufus-demografik-degisimi-2020.pdf>

Aktürk H. (2020). Yeni Koronavirüs Hastalığı Pandemisi Döneminde Online Yaşam ve Psikolojik Etkileri, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Psikiyatri Ana Bilim Dalı.

Altın Z. (2019). Güvencesiz hayatlar: Göç göçmenlik beslenme ve sağlık, *Toplum ve Hekim*; 34(4):216-320

Altın Z. (2020). Covid-19 pandemisinde yaşlılar, *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30 (Ek sayı):49-57.

Aslan R. (2020). Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve Covid-19, *Ayrıntı Dergisi*, 8(65): 35-41.

Bakan S, Deveboynu ŞN, Kartal FT. (2020). COVID-19 Pandemisinde bağışıklık üzerine antioksidan vitaminlerin etkisi, *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 140-148.

Beğner T, Yavuzer H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25, 1-3.

Birinci M, Bulut T. (2020). Covid-19'un sosyo-ekonomik yönden dezavantajlı gruplar üzerindeki etkileri: sosyal hizmet bakış açısından bir değerlendirme, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1):62-68.

CDC COVID-19 Response Team (2020). Severe outcomes among patients with coronavirus disease 2019 (COVID-19)-United States, Centers for Disease Control and Prevention, *Morbidity Mortality Weekly Report*, 69(12): 343-346.

CDC COVID-19 Preliminary estimates of the prevalence of selected underlying health conditions among patients with coronavirus disease 2019-United states, *Morbidity Mortality Weekly Report*. 2020; 69(13):382.

Courtin E, Knapp M, (2017). Social isolation, loneliness and health in old age: a scoping review. *Health and Social Care in the Community*, 25(3), 799-812.

COVID-19 pandemisi'nde Meslek Hastalığı Tanı Kılavuzu 2019. Şahan C, Aydın E, Arkan ÖG, Alagüney ME, Demiral Y. Erişim tarihi: 10.11.2020, erişim adresi: [orona.hasuder.org.tr/wp-content/uploads/Mesleksen-COVID_19_Tani_Rehberi_2020.pdf](https://www.hasuder.org.tr/wp-content/uploads/Mesleksen-COVID_19_Tani_Rehberi_2020.pdf)

Dietz W, Carlos, SB. (2020). Obesity and its Implications for COVID 19 Mortality.

Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2020). Engelli ve Yaşlı hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Erişim tarihi: 21.07.2020, Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/>

Çukur CŞ, ve diğ., (2020). Kovid-19'un Psikolojik Faktörler Açısından Değerlendirilmesi ve Politika Önerileri 2020. Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü, 3, 24-35. [https://aybu.edu.tr/yulisa/contents/files/ULI%CC%87SA_12_3_Haziran_2020\(1\).pdf](https://aybu.edu.tr/yulisa/contents/files/ULI%CC%87SA_12_3_Haziran_2020(1).pdf)

Demir Çelebi, Ç. ve Yukay Yüksel, M. (2014). Yaşlılık ve yaşlılara sunulan psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarına bir bakış, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 175-202.

DPT (2007). Türkiye'de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın no DPT: 2741.

Gencer N. (2020). Kovid-19 sürecinde yaşlı olmak: 65 yaş ve üstü vatandaşlar için uygulanan sokağa çıkma yasağı üzerine değerlendirmeler ve manevi sosyal hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(1), 35-42.

Grasselli G, Zangrill, A, Zanella A, Antonelli M, Cabrini L, Castelli A, ... & Iotti, G. (2020). Baseline characteristics and outcomes of 1591 patients infected with SARS-CoV-2 admitted to ICUs of the Lombardy Region, Italy. *Jama*, 323(16), 1574-1581.

Gündoğan N, Biçerli MK, Lordoğlu K, Özkaplan N. (2012). Çalışma Ekonomisi-I. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2675, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1641, Eskişehir.

Hasuder. (2020). Yeni Koronavirüs (COVID-19) Hastalığı İçin Yaşlılık Riskli Bir Dönem! - Yeni Koronavirüs Hastalığı 2019. Erişim tarihi: 10.10.2020, <https://korona.hasuder.org.tr/yeni-koronavirus-covid-19-hastaligi-icin-yaslilik-riskli-birdonem/>

Imai N, Dorigatti I, Cori A, Riley S, Ferguson NM. (2020). Estimating the potential total number of novel Coronavirus cases in Wuhan City, China. Imperial College London (22-01-2020). Publisher Full Text.

İşığışok, Ö. (2014). İstihdam ve İşsizlik. Bursa: Dora Yayınları.

İçişleri Bakanlığı (2020). 81 İl Valiliğine 18 Yaş Altı ile 65 Yaş ve Üzeri Kişilerin Sokağa Çıkma Kısıtlaması Genelgesi, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-18-yas-alti-ile-65-yas-ve-uzeri-kisilerin-sokaga-cikma-kisitlamasi-genelgesi>, Erişim Tarihi: 10.10.2020.

İnce C. (2020). Afetlerde sosyal savunmasız bir grup olarak yaşlılar: Covid-19 örneği, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(9), 184-198.

Karcıoğlu Ö. (2020). COVID-19: Epidemiyolojik bilgilerimiz ve hastalığın dünyadaki gidişi, *Journal of ADEM* 1(1);55-71.

Kasapoğlu A. (2019). Türkiye'de aile yapısı, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı Bölümü İçinde, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Karakuş B. (2018). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetle, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu, Ertem Basım yayını, Ankara. Erişim tarihi: 05.10.2020, Erişim adresi: Aile ve Çalışma Bakanlığı: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/9323/kitaptuerkiyede-yasli-lara-yonelik-hizmetler-kurumsal-ya%C5%9Fl%C4%B1-bak%C4%B1m%C4%B1-ve-illerin-durumu2018.pdf>

- Kartal A, Ergin E, Kanmış HD. (2020). COVID-19 Pandemik salgın döneminde yaşam kalitesini arttırmaya yönelik sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivite önerileri. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 149-155.
- Kimball A, Hatfield KM, Arons M, James A, Taylor J, Spicer K, Bell JM. (2020). Preliminary estimates of the prevalence of selected underlying health conditions among patients with coronavirus disease 2019—United States, February 12–March 28, 2020.
- Li Q, Guan X, Wu P, Wang X, Zhou L, Tong Y, Ren R, Leung KS, Lau EH, Wong JY., et al. (2020). Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia. *N. Engl. J. Med.*
- Mody L, Riddell J, Kaye K, Chopra T. (2014). Common infections. In: *Current Diagnosis & Treatment: Geriatrics*, 2nd ed, Williams BA, Chang A, Ahalt C, et al (Eds), McGraw-Hill Education.
- Oflaz F. (2020). Covid-19 pandemisi ve yaşlılar. Erişim tarihi: 02 Ekim 2020, <https://korona.hasuder.org.tr/covid-19-pandemisi-ve-yasli/>
- Porcheddu R, Serra C, Kelvin D, Kelvin N, Rubino S. (2020). Similarity in case fatality rates (CFR) of COVID-19/SARS-COV-2 in Italy and China. *The Journal of Infection in Developing Countries*, 14(02), 125-128.
- Richard A, Loura N. (2020). COVID-19 and the consequences of isolating the elderly. *The Lancet Public Health*. DOI: 10.1016/ S2468-2667(20)30061-X
- Richardson S, Hirsch JS, Narasimhan M, Crawford JM, McGinn T, Davidson KW, ... & Cookingham J. (2020). Presenting characteristics, comorbidities, and outcomes among 5700 patients hospitalized with COVID-19 in the New York City area. *Jama*.
- Sağlık Bakanlığı (2020). Covid-19 Bilgilendirme Sayfası, Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/tr-66300/covid-19-nedir> Erişim Tarihi: 14.10.2020.
- Taşdelen B. (2020). COVID-19 salgın sürecinde yaşlılara bakış: 280 karakter yaşlılar hakkında ne söylüyor?. *Turkish Studies*, 15(6), 877-891.
- Türk A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi sürecinde yaşlılara yönelik uygulamalar ve yaşlıların psiko-sosyal durumu üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, 35.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2019). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Erişim tarihi: 8.11.2020, Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/>: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2020). Erişim tarihi: 20.10.2020, Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33705>
- UNFPA, Küresel teknik bilgi notu covid-19'un yaşlılar açısından sonuçları: salgına müdahale, https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/UNFPA_Technical_Guide_Older_Persons_and_COVID19_Turkish.pdf, 2020, (erişim tarihi:20.07.2020)
- Üstün Ç, Özçiftçi S. (2020). COVID-19 Pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: Bir değerlendirme çalışması, *Anadolu Klin*, 25 (Özel Sayı 1):142-153.
- Üstün A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Sürecinde Yaşlılara Yönelik Uygulamalar ve Yaşlıların Psiko-Sosyal Durumu Üzerine Bir Değerlendirme, *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, Temmuz-Aralık, 35-46.
- Varişli B, Gültekin T. (2020). Yaşlı ayrımcılığının pandemi hali: COVID-19 sürecinde kuşaklararası etkileşimin dönüşümü. *Turkish Studies*, 15(4), 1227-1237.
- Yasin Y. (2020). Türk Tabipleri Birliği, Covid 19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu.
- Yerli G. (2017). Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler. *Journal of International Social Research*, 10(52), 1278-1287.

Zhonghua Liu Xing Bing Xue Za Zhi (2020). The epidemiological characteristics of an outbreak of 2019 novel coronavirus diseases (COVID-19) in China, Epidemiology Working Group for NCIP Epidemic Response, Chinese Center for Disease Control and Prevention, 41(2):145-151.

WHO [World Health Organization], (1972). Psychogeriatric, report of a WHO Scientific Group, Technical Reports Series 507, Geneva. Cited in Davise AM. Epidemiology 185; 14(1):9-21.

WHO [World Health Organization], (1984). The uses of epidemiology in the study of the elderly. WHO, Technical Reports Series 706, Geneva:8-9.

WHO [World Health Organization], (2020). Infection prevention and control for long-term care facilities in the context of COVID-19. Erişim tarihi: 25.10.2020, Erişim adresi: <https://www.who.int/publications/i/item/infection-prevention-and-control-for-long-term-care-facilities-in-the-context-of-covid-19>

WHO [World Health Organization], (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report – 51, Erişim adresi: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10, Erişim Tarihi: 14.11.2020.

WHO [World Health Organization], (2020a). COVID-19 weekly epidemiological update, World Health Organization, Erişim adresi: <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update--10-november-2020>, Erişim Tarihi: 15.11.2020.

65 Yaş ve Üstü ile Kronik Rahatsızlığı Olanlara Sokağa ıkma Yasağı Genelgesi. (2020). Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020, <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagigenelgesi>